

د انسان په تنگه کی موسسه

د تخنیکي او مسلکي زدکړو د معینیت په مرسته
د افغانستان اسلامي جمهوریت

معلوماتي پانې د بنسټیزو وړتیاوو زده کړه
د بن جوړول

د زده کړې دا مواد د افغانستان د کرنې په مسلکي لیسو او امستیتوتونو کې له اړوند چاروونکو سره د درسي مرستیلو موادو په توګه کارول کېږي او سربیره پردې په پاشتونو او قزلبو کې په عملي ډول کارول کېږي.

خپرونکی د انسان په تنگه کې (PIN) موسسه

www.peopleinneed.cz

د حکم جمهوریت د پراختیایي ادارې په مرسته

لمري ڳڻه مالوماتي پاني (Factsheet) – د بنسټيزو مهارتونو زده کړه – د بڼ (باغ) جوړول

د کرنيزو زده کړو پروگرام

انسان په تنگسه کې موسسه – چک جمهوريت

2014

لمړۍ ګڼه مالوماتي پاني (factsheet) - د اساسي مهارتونو زدکړې - بڼ جوړول

لړليک:

1. سریزه
2. سوداګریز پلان
3. د ساحي ټاکنه - د هوا حالات او اقلیم
4. د ساحي ټاکنه - د خاوري ډول
5. د ساحي چمتوګول
6. د ځمکې چمتوګول
7. د ونو او ورايتيو ټاکنه
8. طرح، ډیزاین، په بڼ کې د نیالګیو کښینولو تګ لاره
9. د ونو ترمنځ واټن
10. د نیالګیو کښینول

1. سریزه، د مالوماتي پانو پیژندنې ته ښه راغلاست

تاسې د مالوماتي پانو په لومړنۍ برخه لاس کې لرئ کومه چې د انسان په تنګښه کې موسسې لخوا چمتو شوي دي. کله چې تاسې د یوه باغ د جوړولو نیت کوي نو باید د بڼ د جوړولو پلان مخکې له دې چې نیالګی کښینوئ جوړ کړئ. دواړه کارونه باید په یوه وخت کې پیل نکړئ (د نیالګیو له اېښودو مخکې باید پلان جوړ وي). دغه پاني تاسې ته په افغانستان کې د یوه باغ د جوړولو عملي مالومات وړاندې کوي. هیله ده چې د دغه مالوماتي پانو له لوستلو ګټه واخلي او خپل نظریات له مور سره شریک کړئ.

1. سوداګریز پلان

راځئ چې یوځل د بڼ جوړونې عصري او مدرن سیستم ته وګورو. آیا تاسې خپل ترلاسه شویو زراعتي محصولاتو پلورلو ته کوم پلان لرئ؟ نو د یوه بڼ د جوړولو لومړی ګام اقتصاد دی - ستاسې د سوداګرۍ د طرحې پای د بازارونو او د قیمتونو د کتنې پورې او همدا راز هغه پانګوونه چې پر تولید باندې شوې ده اړه لري.

- تاسې له یوه مارکیټ یا یوه ښه بازار څخه څومره واټن لرئ؟ بازار ته د محصولاتو پر انتقال مو څومره مصرف کیږي؟ هغه قیمت چې تاسې یې تمه لرئ څومره دی؟
- کارګر له کومه او په کوم قیمت موندلاشې؟ آیا کارګر ته لاس رسی آسانه دی ګنه؟ ستاسې لومړنۍ عملیاتي لګښت څومره دی؟

دا یوازې لومړنۍ هڅې دي چې په سوداګرۍ کې د بازار موندنې لپاره تر سره کیږي. تاسې باید دا پوښتنه وکړئ چې آیا ستاسې پانګه ونه په کرڼه کې ګټه لري ګنه؟ که چیرته بڼ ستاسې د شخصي مصرف لپاره (د کورنۍ د مصرف لپاره) وي نو بیا له دې برخې څخه تیر شئ.

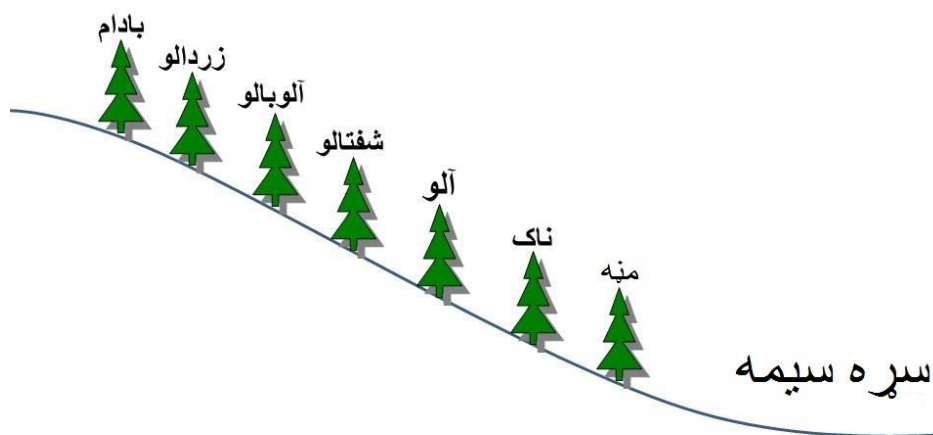

پاملرنه: د سوداګرۍ د پلان کولو لپاره تاسې کولای شئ چې د PIN لخوا د چمتو شویو موادو څخه ګټه واخلي. دغه کتاب په لیسو کې د سوداګرۍ د زدکړو د لارښود کتاب په توګه تاسو ته برابر شوي ده. د دغه کتاب د ترلاسه کولو لپاره د انسان په تنګښه کې موسسې له کارکوونکو سره اړیکه ونیسئ. د تجارت یا سوداګرۍ د بنسټیزو مهارتونو د زدکړي کتاب تاسو ته د PIN لخوا چمتو شوی.

2. د ساحې ټاکنه- د هوا حالات او اقلیم

د سایت یا مناسبې ساحې او د میوې د ښه ډول ټاکنه د یوه ښه د جوړولو لومړنۍ ګام دی، چې د سوداګرۍ د طرحې او پلان سره یو ځای پرمخ ځي. د هوا حالات، ارتفاع، د تودوخې درجه، د لمر وړانګې، د هوا سوروالی او ورښت دا په ګوته کوي، چې کوم ډول میوه چیرته تولید کړو. د هوا د حالاتو ترڅنګ یو شمیر نور عوامل هم شته چې باید لا زیات په پام کې ونیول شي، لکه د خاورې ډول او د اوبو شتون.

د افغانستان ډیری سیمې غرنیزه هوا، سوړ او وچ ژمی لري، پرته له ټیټو ځمکو چې وچه او نیمه وچه هوا لري. ډیری لږ هغه درې چې له پاکستان سره په پولې پرتې دي د هند له موسمي بادونو برخمنې دي، چې معمولا د سویل ختیځ له پلو راځي او د سمندر لنډه او ګرمه هوا له ځانه سره راوړي. افغانستان واضح او مشخص فصلونه لري، ګرم دوبي او ډیر سوړ ژمی لري. په دوبي کې د حرارت درجه په شمالي درو کې تر 49°C (120°F) پورې ثبت شوې ده. د ژمي هوا سوړ والي یې هم په منځنۍ کچه 9°C (15°F) د -2000 مترۍ (6600) فوټه لوړوالی په هندوکش کې معمول ده. هوا په لوړو ځایونو کې توپیر لري او سره هوا هم په لوړو سیمو کې وي.

د ځمکې شیب، مثبت او منفي اغیزه یې د تودوخې په درجه باندې

په پاسني تصویر کې وښودل شو چې میوه لرونکي کلک زړي ونې لکه، بادام، زردالو، الوبالو او شفتالو، چې ژر ګل کوي باید په لوړو سیمو کې او منډه، آلو او ناک چې وروسته ګل کوي د باغ په ټیټو ساحو کې کښینول شي. هغه ونې چې ژر ګل کوي باید په سړو سیمو کې له کښینولو یې ډډه وشي، ځکه چې هغوی ژر ګل کوي او ګلان یې د سړي هوا سره له منځه

ځي.

- د ځمکې شوه (میلان) د میوه لرونکو ونو له dormancy یا د استراحت دروې څخه په وتلو باندې اغیزه لري او دا ډول تاثیرات باید په پام کې ونیول شي. سوېلي ساحې په پسرلي کې ژر گرمیږي په داسې حال کې چې شمالي شوه بیا برعکس کار کوي. ختیځې برخې متوسطه وې او د سوېلي برخو شوه (د لمر خوا) تر ټول زیات لمر تر لاسه کوي. دا ډول ځمکې په پسرلي ژر تودېږي، په دوبي کې توده او وچه هوا لري او په مني کې بیا ډیر ورسته سربېږي. د محصولاتو رشد په سوېلي برخو کې بیا اوږد دی.
- شوه (میلان) په شمالي طرف (تیاره خوا) کې مخالف عمل کوي. په گرمه هوا کې (دافغانستان ختیځ او سوېل) کې شمالي شوه (میلان) کیدای شي چې د پانه ریږو ونو لپاره ګټور وي.
- ختیځ او لویدیځ لورته میلان د شمالي او سوېلي برخو په منځ کې موقعیت لري. که چېرته موږ ختیځ لوري ته میلان له لویدیځ لوري سره پرتله کړو، نو لویدیځ طرف شوه له ختیځ لوري نه گرمه ده. (دغه تحقیق در حرارت درجې په اړه د شرقي او غربي لمنو په برخه کې د پنبې پر کښت په افغانستان کې عبدالاحد احد تر سره کړی دی.)

3. د ساحې ټاکنه- د خاوري ډول

میوه لرونکې ونې د میوې د تولید لپاره یو ډول ځانګړې خاورې، لمر او خوارکي یا غذايي موادو ته اړتیا لري. خو بیا هم ټولې میوه لرونکې ونې یو ډول وضعیت نه لري.

له بیلابیلو سرچینو لکه سیمه ایزې قوربې، د کرنې د ترویج له مامورینو او یا هم له انټرنیټ څخه د هغه ونو په اړه چې تاسې یې غواړئ کښینوي، د نیالګې د کښینولو د ساحې جوړول او د ځانګړې ډول خاورې په پام کې نیولو په اړه مالومات واخلي. (او یا هم د ونې بدلول، د خاورې مشخصاتو ته په کتو سره.) دا کار تاسې سره مرسته کوي تر څو د ونې له روغتیا څخه ډاډمن شي او داسې ونې تر لاسه کړئ چې هرکال تاسې ته میوه تولید کړي.

د سطحې خاورې نمونه باید pH د تجزیې او تحلیل لپاره راټولې شي. نباتات معمولاً له 5 تر 7.5 pH پورې ښه رشد کوي. خو په هغه کتاب کې چې (د عبدالاحد احد د احداث باغداری در افغانستان تر سر لیک لاندې لیکل شوی) ویل شوي چې نباتات معمولاً له 5 نو تر 7.5 pH پورې ښه رشد کوي. همدارنګه 6 تر 7 pH د باغداری د محصولاتو لپاره مناسب ګڼل شوي دي. مناسب pH د بیلابیلو ونو لپاره په لاندې جدول کې ښودل شوي دي.

د خاورې پي اچ او مناسبې خاورې:

د خاورې ډول او د خاورې او نبات ترمخ د جوړښت يا تعامل درجه	د خاورې پي اچ	د ميوې ونه
منه په اسيدې خاورو کې ښه نتيجه لري	5.0 – 6.8	منه
نسبتاً اسيدې خاورې خوښوي.	5.5 – 6.5	توت
الو په اسيدې خاورو کې تر خنثي پورې ښه نتيجه لري، او ندرتاً په قلوې خاورو کې رشد کوي.	5.0 – 6.5	الو
ضعيفه قلوې خاوره - کمزوری اسيدې خاوره هم خوښوي.	6.0 – 8.0	زردالو
بادام، اسيدې، خنثي او قلوې pH کې حاصل کوي.	6.5	بادام
شفتالو په اسيدې خاورو کې ښه نتيجه لري. دغه ونې sandy loam خاوره خوښوي او ښه زهکشی ته اړتيا لري.	6.0 – 6.5	شفتالو
ناک 5.0 تا 7.5 pH منلای شي.	6.0 – 6.5	ناک
د مالتي لپاره تيزابي pH ښه دی تر خنثي پورې	6.0 – 7.5	مالته
سپکي اسيدې خاورې د انار لپاره ښه نتيجه لري، او همدارنګه انار تر ډيره په اسيدې او قلوې شرايطو کې ژوندي پاتې کېدای شي.	5.5 – 7.0	انار
له قلوې چاپريال نه په ګټې اخيستو د پستي ونه په لږ تغير سره د pH په وړاندې مقاومت کوي. او د ضرورت پروخت د لوړه قلوې په مقابل کې هم مقاومت کولای شي.	7.1 – 7.8	پسته
د گيلاس ټولي ونې په سپکو خاورو کې ژوند کوي او شگلن خاورې يې د خوښي وړ دي. گيلاس په کلک او درنده خاورو کې مه کښينوئ. د گيلاس لپاره مناسب pH 6.5 دی، خو په هر سيمه کې له 5.5 تر 8.0 د خاورې pH وې ورته د منلو وړ شرايط دي.	6.5 - 7.0	گيلاس
ليمو په لومي او يا sandy loam خاورو کې ښه رشد کوي. تروي خاورې، درنده رس خاوره هم د ليمو د رشد مخنوی کوي	5.5 – 6.5	ليمو
په خنثي خاورو کې ښه رشد کوي	6.5 – 7.5	املوک
د زيتونو ونه په خنثي pH کې ښه پايله لري او 5.5 تا 7.5 ورته د منلو وړ ده	5.5 – 7.5	زيتون
دغه ونه متوسط تريوالي منل شي. خو بايد ډاډه شو چې خاوره ډيره اسيدې نه وي، انجیر ونه تيبټ pH نشي منلای.	6.0 – 6.5	انجیر
چارمغز ونه خنثي ته نږدې خاورې خوښوي.	6.8 - 7.2	چارمغز

4. د ساحي چمتو کول

د ميوې توليد له 3 تر 5 كلونو پوري وخت اخلي. د دغو كلونو په لړ كې يو باغ بيلابيل مرحلي تيروي. لاندې جدول د يوه بڼ د جوړېدو اساسي پړاوونه ښيي، چې يو پلان د نيالگيو له اېښودو 3 تر 4 مياشتې مخكې عملي كيږي.

پاملرنه: د يوه بڼ د انكشاف نور پړاوونه په دوم نمبر مالوتي پاڼو كې د اساسي مهارتونو د زدكړو په برخه كې د بڼ د تنظيم يا اداري تر نامه لاندې ذكر شوي دي.

د يوه بڼ د پرختيا اساسي پړاوونه د ونو د كښېنولو څخه مخكې

موده	اساسي مرحلي	فرعي مرحلي	اساسي فعاليتونه
3 تر 4 مياشتې مخكې د نيالگيو تر كښولو	د ساحي چمتو کول	د بوټو پاكول	د ناكاره بوټو او وښو له منځه وړل
		د ځمكې آماده كول	د ځمكې قلبه او نرمول
			د حيواني سري گډول
			د ځمكې هوارول
		د بڼ طرحه	د ساحي چاپېر كول (ايسارول)
			طرح، نقشه او ډيزاين كول
			د قطارونو جوړول او د ونو ترمنځ
			د اوبو لگولو د سيستم نصب
			د غوچو كښندل او ډكول

منبع: فرانس سندور، ROP افغانستان 2008

6. د ځمكې چمتو کول

قلبه کول يا د ځمکې پاسته کول

خاوره بايد مخكې د نيالگيو له اېښودو قلبه او پاسته كړو. د خاورې په آماده كولو كې ستر هدف د خاورې پاسته يا سست كول دي. د خاورې پاسته يا چپه كولو ته قلبه وايي. قلبه بايد ژوره تر سره شي ترڅو خاوره نرمه او لوي لوتي يې منځه لاړي شي. ژوره قلبه هغه خاورې چې ښه او بدل شوې نه وي د ځمكې سر ته راولي او همداشان ژوره قلبه د خاورې د جوړښت د له منځه تلو لامل گرزي چې دا كار بيا د خاورې د وينځل كيدو د ميكانيزم د ډيريدو سبب كيږي.

د حيواني سري كارول

د كمپوسټ سري له شيندلو مخكې، حيواني او شنه سره بايد 1m ژوره په ځمكه كې وكارول شي. داسې چې د نيالگي د اېښودو پړوخت دې په غوچه كې دننه نه اچول كيږي. او بايد د نيالگي له اېښودو ورسته اضافه شي په دې شرط چې د سري د فاسديدو مرحله پوره شي كه داسې و نشي نو د ريښو د شريدو او له منځه تلو لامل كيږي.

د نایټروجن عضوی منابع، لکه یوریا باید د ژمي او یا پسرلي په موسم کې د پروخت تجزیې او غذایی موادو د خپریدو لپاره وکارول شي. که چیرته نایټروجن و کارول شي، نو په حقیقت کې دا مصنوعي سره ده نه عضوي. دا په صنعتي ډول له معدني سرچینو څخه تولیدېږي. او له هغه څخه استفاده لکه عضوي سرچینې د بیلګې په ډول د ژو میتیازي هم شته کارول کېږي. سره د یوې عضوي سرچینې په توګه په خاورو کې د غذایی موادو د جوړولو لپاره په کمه اندازه شتون لري. په ساده عبارت، د تازه سرې کارونه یوازي په مني کې جواز لري نه په پسرلي او یا د بوټو د رشد په دوران کې.

هوارول یا Leveling

د ځمکې هوارول څخه موخه، د سطحې، تشتي او د جویو په ډول د اوبولګولو اندازه کول دي. پټی باید داسې اوبو ته تیار شي چې د ځمکې جیګ او ټیټوالی یې د اوبو د منظم ویشلو مخه ونه نیسي او باید ډاډه شو چې د اوبو حرکت په ټول پټي کې منظم او همغږی دی.

په لنډ ډول د ځمکې د هوارولو ګټې دا دي:

- د ښه محصول یا نبات تر لاسه کول
- په اوبو د ځمکې پوښل کیدل
- د نباتاتو ښه دریدل تر پخیدو پورې
- 40 سلنه د بیکاره بوټو کمیدل او په نتیجه کې د خیشاوې لپاره د 75 سلنې ګارګر کمښت
- د کرنیزې ساحې ډیریدل 5 تر 5 سلنې پورې
- د زراعتي عملیاتو کمښت له 10 تر 15 سلنې پورې
- په اوسط ډول له 10 تر 20 سلنې پورې د محصولاتو زیاتیدل

د ځمکې چاپیره کول (ایسارول) یا Fencing

بادشکن یا د باد ماتونکې، چاپیره کول یا ایسارول، د خاورې خرابیدل د باد له امله او مخنیوی یې، د ځنګلداري په تګلارو پورې تړاو لري. وړې ونې کولای شي په بڼ او یا د بڼ په شاوخوا کې د خاورې د ساتنې لپاره په ځانګړي ډول د ځوانو میوه لرونکو ونو د ودې لپاره وکارول شي چې دا د ایسارولو یوه اساسي تګ لاره ده.

7. د ونو او ورايتيو ټاکنه

د ونو د ډول یا ورايتيو انتخاب ډیر مهم دی باید د بازار غوښتنه او د ونو د ودې شرایط په پام کې ونیول شي. دا انتخاب په سیمې او د هوا حالاتو پورې اړه لري. د بیلګې په ډول دیو شمیر ونو حساسیت د یخ او باران سره (یوشمیر ونې د کلک زڼو او غوښنو میوو (pome fruit) د درلودو له اړخه پیژندل کېږي). یو شمیر کلک زڼي میوه لرونکي ونې ژر له منځه ځي، نو ځکه اړتیا لیدل کېږي چې هر څوکاله ورسته نوې ونې کښینول شي.

ښکاره ده چې لومړنی تصمیم داده چې کوم ډول نبات یا ونه باید وکرل شي. آیا ستاسي په ځمکه کې د یوه باغ جوړولو ښه گټه اخیستنه ده کنه؟ او یا کومه سیمه چې تاسي د ښ جوړولو لپاره طرحه کړي ده د بازار موندنې او لنډ مهاله پانگوونې لپاره ښه ده؟ که چیرته تاسي ډاډه یاست چې د یوه میوه لرونکې او مغز لرونکو میوو د ښ مدیریت وکړي نو آیا تاسي د بادامو، مني، زردالو، گیلان، انگور، د ستروس کورنی میوې، شفتالو، ناک، املوک، آلو او یا نورو باندې فکر کړی.

د سړي هوا اړتیا یا Chilling Requirements

کلک زني ونې او یو شمیر نور نباتات چې په معتدله هوا پورې اړه لري د خپل راتلونکي کال زخه یا غوټې په دوبي کې پالي او انکشاف ورکوي. په مني کې زخې د استراحت دورې ته ورځي د هوا له یخ درجې سره په مخامخ کېدو ونې د استراحت دوره پیل کوي، خو که له داسې حالت سره مخ نشي نو په عام ډول د پانو، گلونو او آن میوې په جوړېدو کې خنډ او خنډ رامنځ ته کېږي. لاندې جدول ښيي چې په افغانستان کې معمولا څو ساعته ونې د سانتي گراد تر ۷ درجو په ټیټه هوا کې وخت تیروي.

میوه	د هوا سربښت تر 7°C لاندې	د پسرلنې سړي هوا سره حساسیت	تبصره
زردالو	300-900	لوره	په پسرلي کې د سانتي گراد په کچه له 4 درجو ټیټه هوا په ډیره اندازه د زیان لامل کېږي زردالو په ټیټ رطوبت کې ښه رشد کوي نظر لور رطوبت ته چې په دوبي کې دی او د گڼو نارغیو لامل کېږي.
شفتالو	600-800	لوره	شفتالو لنډې هوا ته اړتیا لري، د ټیټې درجې په مقابل کې حساس دی. د شفتالو غټې زخې په 6.5 درجه حرارت کې هم زیان مننوکې دي. ژورې درې د هغه لپاره ښه ځای نه دی ځکه چې هلته سره هوا ده.
گیلاس	800-1500	لوره	گیلاس سړي هوا ته اړتیا لري، خو بیا هم د کیلاس گل د یخ په مقابل کې حساس دی. له همدې امله له سړو پاکو سیمو کې د تپو او درو شوه یا میلان چې د سړي هوا د وتلو لپاره د وتو لاره هم ولري د کیلاس لپاره ور گڼل کېږي.
آلو	800-1000	لوره	آلو منځنۍ سړي هوا ته اړتیا لري او د حرارت اندازه یې په مختلفو ډولونو کې فرق کوي.
ناک	800-1500	منځنۍ	ناک د استراحت په دوره کې تر 26°C او د ودې په پړاو کې تر 45°C سره او توده هوا زغملای شي. پسرلنې یخ وهل د ناکو د کلني حاصل اندازه مالوموي او په منفی 3.3°C کې د ناک راخلص شوي گلونه له منځه ځي. په ټیټو ځمکو کې د هغه له کرلو څخه ډډه وکړئ.
منه	1000-1500	منځنۍ	په منځنۍ ډول د ودې په دوران کې د حرارت درجه 21 C 24 پوري د مني لپاره مناسبه گڼل کېږي. هغه سیمې چې تند بادونه لري د مني لپاره ښه نتیجه نه ورکوي او همدا شان باید منه د تپو پر څنډو هم و نه کرل شي.
انار	100-200	منځنۍ	انار په هغه سیمو کې ښه وده کوي چې تود دوبي او سوړ ژمی لري. دغه ونې د گرمي هوا په پرتله د سړي هوا په وړاندې ډیرې حساسې دي.

بادام	500-600	لوره	بادام تر ټولو ښه وده په هغه سيمو کې کوي چې گرم دوبي او معتدل ژمی لري. او له نورو شرایطو سره ښه هوکړه نه کوي. بادام معمولاً په سپړه هوا کې وده نه لري.
پسته	1000	منځنۍ	د پستي ونه په منفی 9°C درجه کې زیان ويني .

توت	400	منځنۍ	د توت د ودې لپاره له 30°C - 20°C مناسب هوا ده.
چارمغز	600-700	کښته	له 15°C درجه ټيټه هوا د چارمغز د زیانمنیدو لامل کیږي
زیتون	200-300	لوره	د زیتونو کښت تقریباً له 35°C - 7°C سانتي گراد حرارت وده کوي ، خو مناسب حرارت ورته له 20°C - 15°C دی. د زیتونو ونه او میوه په 2°C - 9°C حرارت کې سخت زیان ويني.
مالته	0	منځنۍ	مالته له 12 تر 37 درجه سانتي گراد حرارت ته د ښه رشد لپاره اړتیا لري. خو منفی 6°C او له دې ټيټ حرارت مالتي ته زیان اړوي.
لیمو	0	لوره	لیمو په مرطوبو سیمو کې د 13°C درجه سانتي گراد نه تر 37°C ښه نتیجه ورکوي. د لیمو ونې په منفی 3°C - درجه حرارت کې زیان مننونکي دي.
اینځر	100-200	منځنۍ	اینځر په هغه خاورو کې چې ښه زهکشي شوې وي، لمر، گرمي او وچه هوا ولري ښه ژوند کوي.

سرچینه: د امریکا د متحده ایالاتونو د فلوریدا پوهنتون د زراعت دپارتمنت

له یوه څیړنیز مرکز او یا یوه نمایشي باغ یا قوریي څخه لیدنه تاسې ته دا ارزښمند فرصت درکوي چې د رشد په حالت کې بیلابیلې ونې ووينی د مرکز له مدیر سره د خبرو کولو وخت پیدا کړي او د خپل د بڼ مشکلاتو آفاتو او امراضو په اړه ور سره خبرې وکړي او آن د میوو خوند هم وگورئ.

پاملرنه: تاسې کولای شې چې د ځینو میوه لرونکو ونو ورايتی او د ډولونو بیلگي د زدکړو د اساسي مهارتونو په 4 نمبر چارت کې، چې د قلمي یا پیوند بوټی او نیله بوټو تر نامه لاندې لیکل شوي وگورئ.

د لیدلو لپاره یوشمیر ښه سازمانونه په افغانستان کې په لاندې ډول دي

د افغانستان د باغداری د ملي پرمختیا ارگان (ANHDO) **Afghanistan National Horticulture Development Organization** تاسې کولای شې چې د دغه ارگان په اړه زیات مالومات له دغه ویب پاڼې ترلاسه کړي <http://afghanistanhorticulture.org/>

- د باغداری د ملاتړ او انکشاف سازمان په افغانستان کې چې د خصوصي سکتور او عمومي سکتور نښلولو دنده لري همداشان د حاصلاتو د راټولو وروسته د Value Chain خدمات یا د محصولاتو د ارزښت زنجیر تمویلونه په غاړه لري.

- د افغانستان د باغداری د ملي پراختیا ارگان (ANHDO) Afghanistan National Horticulture Development Organization چې پخوا د PHDP Perennial Horticulture Development Project په نامه یادیده د شیر سټیشنونو په درلودو سره په افغانستان د میوه لرونکو ونو ډیرې وړایتې لري.

د افغانستان د باغداری د انشکاف ملي ارگان (ANHDO)

مرکز ي دفتر کابل	جلال آباد
د بادام باغ څیرنیز فارم کابل افغانستان	د ننگرهار نوی څیرنیز فارم جلال آباد دتورخم سړک
کندهار	هرات
د کوهرم څیرنیز فارم	د اردو خان څیرنیز فارم انجیل ولسوالی
مزار شریف	کنډز
د دهادي ولسوالی څیرنیز فارم	د کنډز ښار څیرنیز فارم

- د افغانستان د ملي باغداری د پراختیا ارگان (ANHDO) د کتابونو د ترلاسه کولو لپاره دغه ویب پاڼې ته سر ووهئ: <http://www.afghanianhorticulture.org/phdp/Publications.aspx>
- همدا شان PHDP هم په ډیرو تازه وارد شوو وړایتیو کار کوي. کله چې د ANNGO لخوا و ارزول شي دغه وړایتی گانې د کرلو لپاره خلکو ته په اختیار کې ورکول کيږي.

د افغانستان د قوربي لرونکو د ملي ارگان ویب پاڼه يا ANNGO <http://anngo.org.af/>

- ANNGO د PHDP د پروژې د یوې برخې په توگه جوړه شوه او د 25 په شاوخوا کې محلي ټولنیزې قوربي یې د افغانستان په ۲۲ ولایتونو کې سره را ټولي کړي دي.

د محلي قوربه دارنو پته او اړیکي (منبع ANNGO)

ولایت	نوم	دفتر	د اړیکي شمیره
غزنی	حکیم ثنایي د قوربه دارانو ملي ټولنه	د ملي بس پخوانی تم خای	0799471746
تخار	د تخار د قوربه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0700700380
میدان وردک	د میدان د قوربه دارانو ملي ټولنه	گلزار مارکیټ	0775181237
هلمند	د هلمند د قوربه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0706906810
زابل	د شهر صفا د قوربه دارانو ملي ټولنه	جلال خان کلی	0700382737
بلخ	د خلم د قوربه دارانو ملي ټولنه	د خلم ولسوالی	0799485749
کنړ	د کنړ د قوربه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0700994374
بغلان	د چون غر د قوربه دارانو ملي ټولنه	پل خمري	0777881909

0799053446	د کرنی ریاست	د پکتیا د قوریه دارانو ملي ټولنه	پکتیا
0799102397	گودام سرک	د ایبک د قوریه دارانو ملي ټولنه	سمنگان

ولایت	نوم	دفتري	د اړیکې شمیره
لغمان	د لغمان د قوریه دارانو ملي ټولنه	چهار دهی کلی	0799670660
بدخشان	د بدخشان د قوریه دارانو ملي ټولنه	بهارک ښار	0775386708
هرات	د هرات د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0708462422
بامیان	د کوه مر د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کوه مر ښار	0775851690
پروان	د سپید خیل د قوریه دارانو ملي ټولنه	سید خیل	0799752889
ننګرهار	د ننګرهار د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0775450552
کنډز	د کنډز د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	0786166625
پروان	د باگرام د قوریه دارانو ملي ټولنه	رباط کلی	0700029628
بغلان	د امام قطبی د قوریه دارانو ملي ټولنه	اریا مارکیت	0778812435
بلخ	د ام البلاد د قوریه دارانو ملي ټولنه	مزار شریف	0700049952
بغلان	د اندراب د قوریه دارانو ملي ټولنه	ده سلاح ښار	0707923932
میدان وردک	د اکتر وکیل انجمن قوریه داران ملی	د سنگ سیاه کلی	0700249579
کندهار	د کندهار د قوریه دارانو ملي ټولنه	د گادیانو سرک	0700305406
کابل	د پغمان د قوریه دارانو ملي ټولنه	دوده ماست کلی	0700280657
لوګر	د لوګر د قوریه دارانو ملي ټولنه	پل آلم ښار	0708370934
کابل	د شکر درې د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کوچیانو کلی	0798718114

په افغانستان کې د میوه لرونکو ونو ګڼ ډولونه شته چې اوس مهال په ملي کلکسیون کې خوندي شوي دي. دغه ورايتی د باغداری د پراختیا په مرکز کې (Perennial Horticulture Development Centers) شته، چې تاسی کولای شئ، چې له دې مرکز څخه لیدنه وکړئ او له اړونده مسوولینو سره د میوې د ونو د کیفیت او ډولونو په اړه بحث وکړئ.

بادام

په ټوله کې د بادامو 90 ورايتی یا ډولونه په ملي کلکسیون کې، د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers په دوو مرکزونو مزار شریف او کنډز کې شته.

منشاء	ورايتی
سمنگان	د سمنگان کجک
کنډز	چار درې کاغذي
ننګرهار	میده کاغذي
بلخ	پسته بادام
بلخ	ستار بایي بخملي
هرات	دوه پوسته کاغذي

کندهار	چنگی
--------	------

منه

په عمومي توګه د مني 86 ورايتي په ملي کلکسيون کې د باغدارۍ د پراختيا Perennial Horticulture Development Centers د کابل او کندز په مرکزونو کې شتون لري.

منشاء	ورايتي
پروان	حبيبي
بلخ	ګوارخ
پنجشير	نازک بدن
وردگ	سېمه ايز
بدخشان	رخش
سرپل	قندک
تخار	زرد بيګي

زردالو

د افغانستان د ملي کلکسيون د باغدارۍ د پراختيا Perennial Horticulture Development Centers مرکز په کابل او مزار شريف څانګو کې 129 ورايتي لري.

منشاء	ورايتي
ننګرهار، وردگ، کابل، بلخ، کندز، پنجشير، و پروان	اميري
بلخ	پيرنقشي
پروان، وردگ، پنجشير، ننګرهار و هرات	قيسي
کنړ، وردگ، ننګرهار، هرات و کندهار	چار مغزی
کندهار	نرې سپين
باميان و وردگ	ساقی
لوګر	قندک

ستروس

د ستروس 54 ورايتي د ملي کلکسيون د باغدارۍ د پراختيا د مرکز Perennial Horticulture Development Centers د جلال آباد په څانګه کې شته.

منشاء	ورايتي
ننګرهار	سېمه ايز
ننګرهار	شيشم باغي
ننګرهار	ليسين
کنړ	ميتا

ننگرهار	چينو تو
ننگرهار	کاغذی
ننگرهار	لیسین

شفتالو

په ټوله کې 110 ډوله د شفتالو ورايتي د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز د هرات او کندهار ولایتونو د ملي کلکسیون په څانگو شته.

منشاء	ورایتي
ننگرهار و کندهار	گرمه
بلخ، سمنگان و بغلان	جوزایي
کنړ، کندز، سمنگان و بغلان	سرده
هرات و کابل	شلیل شب رنگ
کندهار	شلیل زرد
بلخ	جوي شیرین
کندز، سمنگان و بغلان	سرطاني

انار

په ملي کلکسیون کې د انارو د 79 ورايتیو ډولونه شته، چې د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز په کندهار او جلال آباد څانگو کې شته

منشاء	ورایتي
بلخ و ننگرهار	شیرنک
کاپیسا	مایه خوش سپین
فراه	سزک داني سرخ
ننگرهار و بلخ	تاشقرغاني
کاپیسا	کگه شین
بلخ، ننگرهار و کاپیسا	کندهاري
سرپل	مایه خوش

جاپاني آلو

په ملي کلکسیون کې 54 ورايتي د جاپاني الوگانو شته، چې د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Center په هرات او کندهار څانگو کې موجود دي.

منشاء	ورایتي
بلخ	ژړکندي
ننگرهار	سلطانپوري
هرات و کابل	سور
کنړ	ريد قلش

هرات و لغمان	ژر
وردک، کابل، بلخ و پنجشیر	فارموسا
سور فارموسا	کنډز

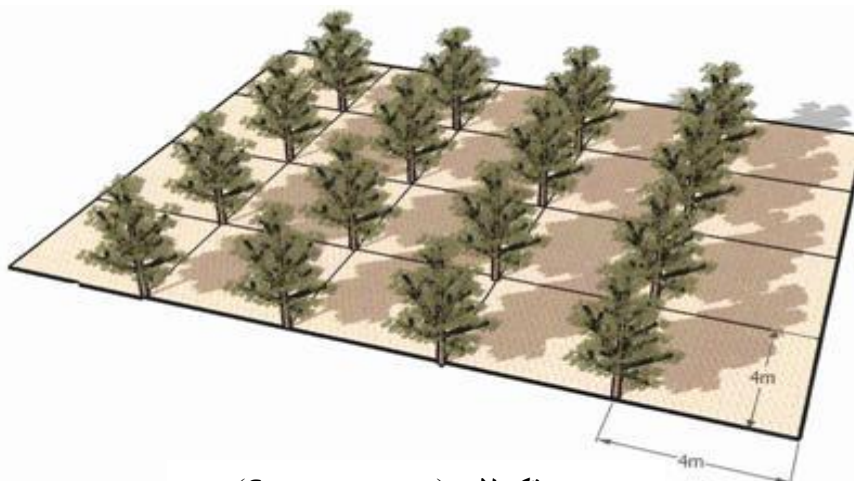
8. طرح، ډیزاین او د نیالګیو د کښینولو تګ لاره

د باغ طرحه په اوږد مهال کې د ونو په روغتیا باندې خپل اثر لري او همداشان په باغ کې عملیات هم آسانه کوي، لکه شاخه بري، اوبه لګول، د سري ورکول او د هرزه بوټو او آفاتو کنټرول او نورې اړونده چارې په آسانه تر سره کېږي. د ونو او ردیفونو ترمنځ واټن تاسې سره د ناروغیو په کنټرول او د حاصلاتو په راټولولو کې مرسته کوي.

په عام ډول د ډیزاین او د نیالګیو کښینول یو منظمي تګ لاري ته اړتیا لري او دغه تګ لاره په مختلفو ډیزاینونو طرحه کېږي. لکه مربعي، مستطیل، مثلث، پنځه پایه یي او داسې نورې تګ لارې. دغو طرحو او تګ لارو لپاره دوي اصلي ډلې شته. واره ښ وال (هغه ښ وال چې ځمکې لري) دغه ډله کسان له مربع یا مستطیل شکلونو څخه د خپلو باغونو د جوړولو لپاره کار اخلي. په عین وخت کې پنځه پایه یي تګ لاره د هغه ښ والو لپاره مناسبه ده چې پراخې ځمکې د محصولاتو د تولید لپاره لري. نیله بوټی یا Rootstock او د شکل ورکولو تګ لاره هم ګټوره ده تاسې د دغو طرحو مثبت او منفي اړخونه دلته لوستلای شئ.

مربع تګ لاره (Square pattern)

- مربع یا څلور ضلعي د باغدارۍ تر ټولو ساده تګ لاره ده. په دغه تګ لاره کې د ونو او قطارونو ترمنځ واټن برابر دی.
- د ونو منځ خالي وي او په دغه سیستم کې د ونو ترمنځ د نورو محصولاتو د کرلو اجازه هم ورکول کېږي.
- د مربع شکل یوه ګټه دا هم ده چې په آسانی سره ډیزاین کېږي. او همداشان ماشین آلات په آسانه پکښې کار کولای شئ.
- په دغه تګ لاره کې ونې سهار او مازدیګر یو پر بل باندې سوري کوي نو دغه تګ لاره تر ډیره په ګرمو سیمو کې چې ډیر لمر لري د ګټې اخستنې وړ ده لکه د افغانستان ختیځ او سویلي برخې چې ښکته ځمکې لري.
- خو په سړو سیمو لکه د افغانستان مرکز او شمال چې ځمکې په لوړه کې موقعیت لري دغه سیستم ګټور نه دی.

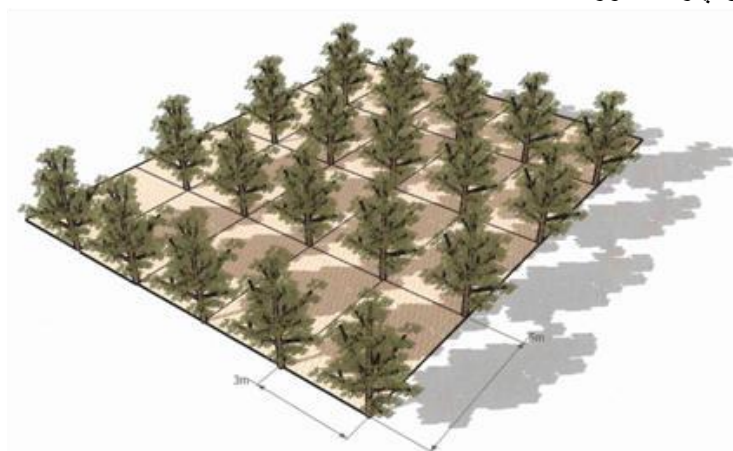

مربع تګ لاره (Square pattern)

مستطیل تک لاره (Rectangular Pattern)

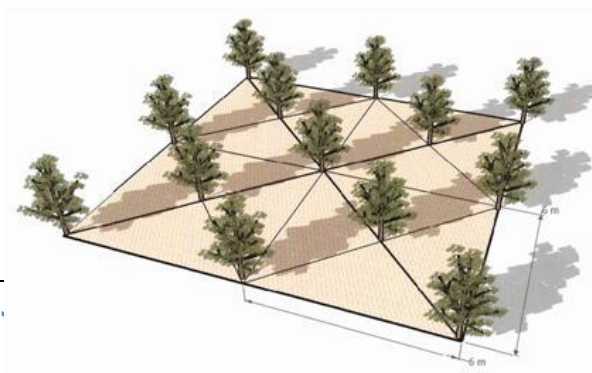
- په دغه سیستم کې ونې د هر مستطیل په یوه کونج کې کښینول کیږي. د دوو ردیفونو ترمنځ واټن معمولاً د دوو ونو ترمنځ زیات دی چې په یو ردیف کې سره ځای لري. د ونې او قطار ترمنځ برابره فاصله نشته.
- د ونو د ردیف ترمنځ په کافي اندازه فضا شته چې دغه کار د زراعتي عملیاتو لکه شاخه بری، اېو لگولو، دواپاشۍ، د حاصلاتو د راټلولو او نور ماشین آلاتو څخه د ګټې اخستو کار آسانه کوي.
- که په دغه تک لاره کې د مستطیل اوږد طرف د لویدیځ او ختیځ په لیکه برابر شي نو د سهار او مازدیګر لخوا د ونو سوړی یو پر بل کم راځي چې په پایله کې یې هره ونه په کافي اندازه له لمر څخه استفاده کوي او دغه تک لاره د سړو سیمو لپاره ګټه وړه ده.

مستطيله تک لاره (Rectangular)

پنځه پایه یی تک لاره (Quincunx or Diagonal System)

- دغه تک لاره د مربعی تک لارې سره ورته والی لري، چې په اساس یې د هري مربعی په سر کې یوه د مني یا ناک (هغه میوه لرونکي ونې چې اوږد عمر لري) کښینول کیږي. او د مربعي په منځ کې داسې ونې کرلای شو چې ژر میوه تولیدوي او دغه ونې باید وروسته له څو کلنو هغه وخت له منځه یوړل شي چې اصلی ونې وده او میوه وکړي.

پنځه پایه یې تگ لا

د کانټور سسټم (Contour System)

- د کانټور تگ لاره په عام ډول په شوه یا میلان لرونکو ځمکو او د تپو پر سر د تطبیق وړ ده.
- په دغه تگ لاره کې ونې د کانټور په اوږدوالي او یا هم د شوي یا میلان په پاسنۍ برخه کې کرل کیږي.
- دا سیستم د هغه ځایونو لپاره ډیر گټور دي چې د خاوري د فرسایش یا له منځه تلو خطر په کې زیاد وي او د ابوبه لگول هم پکې سخت وي.
- دغه تگ لاره د افغانستان لپاره هم گټوره ده چې ښه بیلکه د افغانستان په شمال کې چیرته چې د پستي ونې کښینول شوي لیدلای شو.

د کانټور سیستم د چپ طرف تصویر د WFP یو نمایشی باغ دی چې د بلخ ولایت په شادیان سیمه کې موقعیت لري

9. د ونو ترمنځ واټن

د ونو ترمنځ واټن نه یوازې چې کرنیز عملیات لکه په باغ کې د ماشین آلاتو کارونه، دوا شیندنه، شاخه بری، د محصولاتو راټولو آسانه کوي، بلکه د ځمکې پر حاصلخیزۍ، د آفات او امراضو پر کنټرول او ونو ته د لمر په رسیدو باندې هم لوي اثر لري. همداشان د ونو ترمنځ واټن د میوه لرونکو ونو د اوږد عمر لپاره مهم کار دی. په عین وخت کې د ونو ترمنځ لازم واټن نه وي نو د ونو حاصلات هم کمیږي. خو که چیرته د ونو ترمنځ واټن زیات هم شي نو پر حاصلات منفي تاثیر کوي یعنې ډیره ځمکه شاړه پاتې کیږي. که چیرته د ونو او ردیفونو ترمنځ فاصله باندې پوه شي، نو په یوه ساحه کې د ونو د کښینولو لپاره آسانه چاره ده. په یوه ساحه کې د ونو د شمیر د کښینولو لپاره له دغه فارمول څخه گټه اخلو:

د کښت لاندې ساحه یا سیمه

= د ونو یا بوټو شمیر

د بوټو ترمنځ واټن x د قطار ترمنځ واټن

د بيلگي په ډول که چيرته موږ 2000 متره مربع ځمکه ولرو او وغواړو چې يو باغ پکې جوړ کړو او د ونو ترمنځ فاصله 5 مره او د دوقطارونو ترمنځ 4 متره واټن په پام کې ونیول شي په ياده ساحه کې څومره نيا لگيو ته اړتيا ده؟

$$\frac{2000 M^2}{5 \times 4} = 100 \text{ plants in } 2000 M^2$$

د قطارونو او ونو ترمنځ واټن

د ونو او قطارونو ترمنځ واټن په متر		د میوو ونې
د قطارونو ترمنځ واټن	د ونو ترمنځ واټن	
6	5	مڼه
6	4	ناک
6	6	زردالو
6	6	شفتالو
6	5	آلو
6	6	آلوبالو
6	5	مالټه
5	4	انار
5	4	لیمو
8	7	املوک
10	10	توت
5	5	اینځر
7	7	زیتون
15	15	چار مغز
8	7	پسته
6	5	بادام

په دې جدول کې د ونو او قطار ترمنځ واټن زیاد دی. خو دا یوه لویه تیر وتنه نده، د ونو او قطار ترمنځ زیاد واټن یو دودیز سیستم دی او له دې جدول څخه پوهیږو چې په افغانستان کې د ونو ترمنځ واټن عام کار دی. خو که د ونو او قطارونو ترمنځ واټن کم وي نو دا د دې معنی لري چې په یو هکتار یا یوه جریب ځمکه کې ډیر نیا لگي کښیښوو، چې ونې ډیرې نه لوریږي او شاخه برې یې آسانه او د ونو حاصل هم په آسانی سره راټولیږي. په دې ډول بڼې کې که د هرې ونې حاصل زیاد هم نه وي خو بیا هم د باغ عمومي حاصل زیاتیږي. په څیرنیزو او وړو فارمونو کې معمولاً د ونو او قطارونو واټن لږ دي.

د مزار شریف څیرنیز فارم چې د ونو او قطارنو ترمنځ یې فاصله لږ ده

10. د نیالگیو کښینول

ورسته له پورتنیو مراحلو چې مخکې یې یادونه وشوه لکه (د سایت یا ساحي ټاکنه، د ځمکې آماده کول، د ورايتیو ټاکنه د بڼې طرحه او دیزاین) د نیالگیو په کښینولو پیل کوو:

د غوچو آماده کول

د باغ دیزاین ته په پام سره لومړی باید د ونو د اېښودو ځایونه په نښه شي. د دې کار لپاره د نیالگیو د اېښودو له تختې کار اخلو لکه څنگه چې په لاندې تصویر کې گورئ.

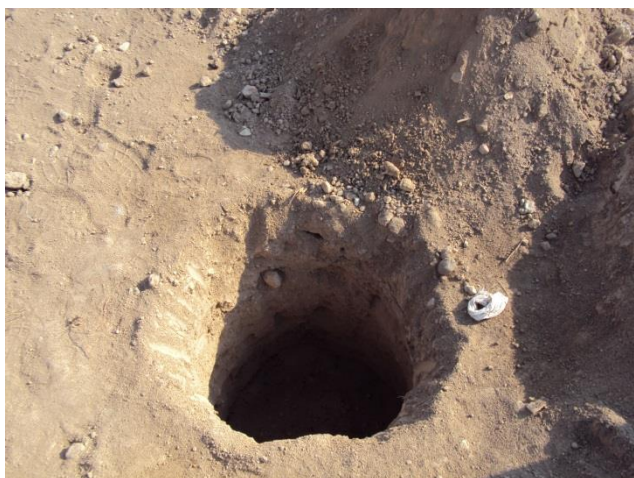
د نیالگیو اېښودولو له تختې څخه د گټې اخیستو تگ لاره. سرچینه (AAEP)

وروسته له دې چې د نیالگي د کښینولو ځای د یوه سیخ یا لړکي په واسطه په نښه شو، مخکې له دې چې غوچه وشکوی، نو د نیالگیو کښینول د تختې جری په ځمکه کې د ننویستل شوي لړکي یا سیخ سره برابره کړئ. لکه څنگه چې په تصویرونو کې ښکاري دوه نور سیخونه هم د نیالگیو د اېښودو د تختې د جری په دوه خواوو کې ځای پر ځای کړئ او په ځمکې کې یې نښه باسئ. اوس د نیالگیو د اېښودو تخته لري او د غوچې په کیندلو پیل وکړئ. کله چې نیالگی کښینوی نو بیا هم د نیالگیو د کښینولو تخته د غوچې د دو خواوو د سیخونو په منځ پریردئ او نیالگی د تختې په جری کې ځای پر ځای کړئ ترڅو قطارونه مو په یوه مستقیم خط کې راشي.

- د نیالگیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخوا کې وي. غوچې ورسته له بارانه و شکوی او یا مخکې له شکولو خاوره اوبه کړئ.
- کمپوسټ او سره د آماده کولو مهمې برخې دي، ځکه په خاوره کې د عضوي مواد شتون د خاورو کیفیت ښه کوي او ښه خوراکي مواد د ونې لپاره برابروي.
- هره غوچه نیمې کراچې یا له 5 تر 10 کیلو گرامه کمپوسټ ته اړتیا لري.

- کله چې غوچه شکوئ نو سربیرنه خاوره له لاندینی خاورې څخه جدا کړئ.
 - کله چې غوچه آماده شي نو کمپوست له سربیرني خاورې سره یو ځای او د غوچې په لاندنی برخه کې یې واچوئ (همداشان کولای شئ چې د 25 گرامو شاوخوا کي single super phosphate هم په غوچه کې اضافه کړي خو ډیر ضرور هم نه دي).
 - غوچه بیرته له خاورو ډکه کړئ چې د ځمکې له مخې لوړه وي. خو دا طبیعي ده.
-
- د نیالگیو له ایښودو 2-3 اونۍ مخکې د غوچې په نښه کول. دغه وخت اجازه ورکوي چې خاوره لاندې ځای ونیسي او کمپوست هم بڼه تجزیه شي. که مونږ له 2 تر 3 اونۍ پورې صبر ونکړو نو کومه ستونزه نشته مونږ کولای شو سم دلاسه کمپوست او سره یو ځای کړو.

د نیالگیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخوا کې وي. سرچینه (AAEP)

کمپوست له سربیرني (پاسنی) خاورې سره یو ځای او د غوچې په لاندنی برخه کې یې واچوئ (تاسې همداشان کولای شئ چې د 25 گرامه په اندازه د سوپر فاسفیت ترکیبي سره هم استفاده کړئ، خو حتمي نه ده. د تصویر سرچینه (AAEP)

پاسنی خاوره یوې خواته او لاندنی خاوره بلې خواته واچول شي.

د نيا لگيو د ايښودو تخنه ستاسې سره مرسته کوي چې ونې په يوه مستقيم خط کې راشي او مستقيمي و دريزي. د تصوير سر چينه ر (AAEP)

د نيا لگي د ثابت دريدو لپاره تکیه ودرول

د نيا لگيو له ايښودو ورسته بايد ونه ژر اوبه شي

د انسان په تنگسه کې موسسه د چک په جمهوریت کې یو غیر دولتي نړیوال سازمان دی چې د نړۍ په گوټ، گوټ کې پراختیایي مرستې چمتو کوي.

دا مالوماتي پانې د کرنې د مسلکي لیسو د زدکړې په برخه کې د ښه والي راوستلو په موخه د چک جمهوریت د پراختیایي مرستو پواسطه خپرې شوې دي.

لیکونکی: نهضت الله نهضت

تصحیح: د کرنیزو ښوونو د ټیم لخوا

ژباړه: نجیب الله فروتن

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library